

## LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 6/2014 rd

### Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om statlig ersättning till vissa internerade civilpersoner

#### INLEDNING

##### **Remiss**

Riksdagen remitterade den 3 juni 2014 regeringens proposition med förslag till lag om statlig ersättning till vissa internerade civilpersoner (RP 69/2014 rd) till lagutskottet för beredning.

##### **Sakkunniga**

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jukka Lindstedt, justitieministeriet

- lagstiftningsråd Kaija Suvanto, utrikesministeriet
- chef för juridiska ärenden Pekka Syrjänen, Statskontoret
- generaldirektör Jussi Nuorteva, Arkivverket
- professor Niklas Jensen-Eriksen
- Gunvor Brettschneider.

Dessutom har skriftliga yttranden lämnats av

- social- och hälsovårdsministeriet
- professor (emeritus) Lauri Hannikainen.

#### PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att det stiftas en lag om statlig ersättning till vissa civilpersoner som utifrån vapenstilleståndsavtalet internerades efter fortsättningskriget. Enligt den föreslagna lagen ska ersättning kunna beviljas civilpersoner som när de internerades inte hade fyllt 18 år samt civilpersoner som hade haft eller hade finst medborgarskap före den 19 september 1944 och dessas 18 år fyllda barn. Den som utsatts för internering i mindre än tre dygn har dock inte rätt till ersättning enligt den föreslagna lagen.

Ersättningen betalas som en engångsersättning och dess belopp är 3 000 euro. Om interneringen varade mindre än 30 dygn, föreslås ersättningen vara 1 500 euro. Ersättningarna ska beviljas och betalas av Statskontoret.

Propositionen hänför sig till regeringens proposition om en tilläggsbudget för 2014 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 september 2014.

#### UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

##### **Motivering**

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker

lagförslaget utan ändringar, men med följande kommentarer.

### *Bakgrund*

I 1944 års vapenstilleståndsavtal mellan Finland och Sovjetunionen förband Finland sig att internera (dvs. isolera) de tyska och ungerska medborgare som fanns på dess område. Internering innebär att en person berövas friheten att röra sig eller att denna frihet inskränks betydligt. Syftet med denna fördragsbestämmelse var att säkerställa att personer som äventyrade säkerheten inte skulle kunna vara verksamma på Finlands territorium. I bakgrunden låg misstanken att dessa personer utgör ett hot mot statens säkerhet.

Till en början lät de finländska myndigheterna bli att internera bl.a. personer med dubbelt medborgarskap och deras barn under 15 år samt vissa kvinnor som var födda i Finland. Genom statsrådets utrikesutskotts beslut i oktober 1944 utvidgades interneringen till att omfatta även dessa makar och barn med finländsk bakgrund. De finländska myndigheterna fattade detta beslut på eget initiativ; det var alltså inget krav från de allierades kontrollkommission. Då beslutet fattades tolkades interneringsbestämmelsen i vapenstilleståndsavtalet bokstavligt utan beaktande av syftet med bestämmelsen. Det ledde till att man internerade också sådana civila som inte kunde utgöra något säkerhetshot.

De internerade stängdes i regel in i interneringsläger och kunde endast i begränsad utsträckning röra sig utanför lägret. Lägren var trångbodda och det var ont om mat. De internerade kunde inte vara säkra på vad som skulle hända dem, och många levde i tron att de skulle deporteras till Tyskland eller Sovjetunionen. Osäkerheten om framtiden var psykiskt tung att bära.

I mars 1946 var 470 personer internerade. Trots att Tyskland hade kapitulerat redan i maj 1945 fortsatte interneringarna till mars 1946 och i vissa fall ända till 1947. Dessutom deporterades en del till Tyskland efter det.

De internerade förlorade allt de ägde till Sovjetunionen, så också livet efter interneringen har i en del fall varit svårt. Förlusten av egendom har i någon mån ersatts genom en separat lag, men full ersättning har inte beviljats.

Att interneringen av kvinnor och barn med finländsk bakgrund inte grundade sig på krav från kontrollkommissionen utan på ett beslut som de finländska myndigheterna tog på eget initiativ blev allmänt känt först i början av 2000-talet. Frågan undersöktes inom ett forskningsprojekt vid Nationalarkivet 2008-2009. Den föreliggande propositionen grundar sig till stor del på resultaten från den undersökningen.

### *Ersättning för frihetsberövande*

Med stöd av propositionens lagförslag kan ersättning beviljas till ovan avsedda civilpersoner som utifrån vapenstilleståndsavtalet internerades efter fortsättningskriget. I propositionsmotiven ges ett flertal grunder för beviljande av ersättning. Med stöd av inkommen utredning anser lagutskottet att det är motiverat att bevilja de internerade ersättning för frihetsberövande, eftersom interneringen grundat sig på ett beslut som finländska myndigheter fattat frivilligt och som i ett efterhandsperspektiv måste anses oskäligt. Interneringen ledde till stort mänskligt lidande och stred mot rättspraxis och allmän rättskänsla.

Regeringen har strävat efter att definiera den grupp som har rätt till ersättning så inkluderande som möjligt för att undvika att någon internerad blir missgynnad. Av propositionen framgår att 60—100 personer har rätt till ersättning.

Det är frågan om en engångsersättning till ett belopp av 3 000 euro i de fall där interneringen pågick 30 dygn eller mer. I motiveringen till ersättningsbeloppet (RP s. 9/II) hänvisas till att de personer som hade utsatts för Sovjetunionens partisananfall fick rätt till en engångsersättning på 1 500 euro genom en lag från 2003. Att den nu aktuella ersättningen är högre motiveras med att interneringens längd var oskälig och att penningvärdet förändrats.

Lagutskottet menar att ersättningsbeloppet är symboliskt. Genom att bevilja rätt till ersättning erkänner dock statsmakten att de internerade utsattes för oskäliga åtgärder från myndigheternas sida och tar ansvar för gärningen. Det sker dock först 70 år efter interneringen. En del av de inter-

nerade har redan avlidit och de som ännu lever har nått pensionsåldern.

Avslutningsvis vill utskottet fästa uppmärksamhet vid rehabiliteringen av de internerade. Enligt utredning till utskottet har regeringen under beredningen av ärendet nämligen inte övervägt att knyta andra förmåner, som till exempel rehabilitering, till engångsersättningen. Med tanke på detta ser utskottet det som viktigt att

vårt servicesystem kan identifiera de internerade civila och med de till buds stående medlen strävar efter att erbjuda de behövande stöd.

***Utskottets förslag till beslut***

Riksdagen

*godkänner lagförslaget utan ändringar.*

Helsingfors den 10 juni 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Anne Holmlund /saml  
vordf. Stefan Wallin /sv  
medl. James Hirvisaari /ml1  
Mikael Jungner /sd  
Arja Juvonen /saf  
Suna Kymäläinen /sd  
Aino-Kaisa Pekonen /vänst

Jaana Pelkonen /saml  
Arto Pirttilahti /cent  
Kari Tolvanen /saml  
Ari Torniainen /cent  
Kaj Turunen /saf  
Oras Tynkkynen /gröna  
Peter Östman /kd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.